

Asia: VN/22309/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä

Kiitämme lausuntomahdollisuudesta ja toteamme seuraavaa:

Kannatamme esityksen tavoitteita. On laaja yksimielisyys, että tällä hetkellä keskeisin oikeusturvan saamisen este on prosessien liian pitkä kesto. Tässä mielessä kaikki muutokset, jotka jouduttavat prosesseja kuitenkin heikentämättä asianosaisten oikeuksia ovat lähtökohtaisesti kannatettavia.

Elinkeinoelämän toimialoista ehkä keskeisin esityksen soveltamisalan kannalta on kaupan ala. Viittaamme kaikkien alla todettujen kohtien osalta tarkemmin Kaupan Liiton lausuntoon, jossa todettua kannatamme kaikilta osin.

Koska samaan aikaan nyt puheena olevan esityksen kanssa valmistelussa on muitakin rikosprosessin sujuvoittamiseen tähtääviä aloitteita, on tärkeää, ettei niiden yhteisvaikutuksena tutkintoja tulla keskeyttämään tai rajoittamaan nykyistä enempää, koska se helposti tekisi tyhjäksi puheena olevan esityksen tavoitteita. On erittäin tärkeää, että rikoksesta seuraa myös rikosvastuu. Siitä on välttämätöntä pitää kiinni.

Tähän liittyy myös se, että kun nyt sakkomenettelyn soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi, tulisi samassa yhteydessä harkita myös sitä, edellyttäisikö tämä muutoksia myös sakonmuuntorangaistusten kriteereihin. Nykyisellään esim. kaupan alalla koetaan, että edellytetty kuuden edeltävän sakkorangaistuksen vaatimus on liian tiukka. Sitä tulisi laskea esimerkiksi kolmeen edeltävään sakkorangaistukseen.

Lain soveltamisalan laajentaminen: rikokset, joista säädetty ankarin rangaistus on kaksi vuotta vankeutta

Esitys on nähdäksemme lähtökohtaisesti kannatettava, mutta kuten esityksessäkin on todettu, tähän ryhmään kuuluu hyvin monenlaisia rikoksia ja joukossa on paljon sellaisia, joista seuraa usein enemmän vankeus- kuin sakkorangaistus. Pidämme sen vuoksi tärkeänä, että jatkovalmistelussa vielä pyritäisiin tarkentamaan lakiin kirjattavaa ohjausta siitä, miten nämä rikosseuraamusjärjestelmän yhdenmukaisuuden varmistamiseksi erotetaan toisistaan. Muutosten tarkoituksena ei kuitenkaan ole ohjata nyt vankeusrangaistuksella rangaistavia tekoja jatkossa sakolla rangaistaviksi ja näin käytännössä lieventää rikostun-nusmerkistöjen rangaistustasoa. On huolehdittava siitä, ettei näin käytännössä tapahdu. Siksi on perusteltua edellyttää, että tapauksen on tässä suhteessa oltava hyvin selvä ja yksinkertainen. Rajanvetotapaukset on perusteltua jatkossakin käsitellä rikosoikeudenkäynnissä. Ks. tältä osin myös jäljempänä esituskintaan ehdotetuista muutoksista lausumamme.

On tärkeää, että jatkossakin menettely edellyttää asianosaisten suostumusta. Se osaltaan takaa, että rajanvetotapaukset lopulta ohjautuvat rikosvastuun toteutumisen kannalta oikeaan menettelyyn.

Lain soveltamisalan laajentaminen: menettämisseuraamukset

Kannatamme ehdotusta. Jos teko olisi muuten käsiteltävissä sakkomenettelyssä, ei ole perusteltua, että vain menettämisseuraamuksen vuoksi näin ei voitaisi toimia.

Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän ratkaisulta

Muutos on poliisin ja syyttäjän välisessä työnjaossa melko iso. On selvää, että poliisissa työskentelevillä ei ole samaa lainopillista koulutusta ja kokemusta kuin syyttäjillä. Muutoksessa on tärkeää huolehtia siitä, että poliisit saavat uusiin valtuuksiinsa riittävän koulutuksen ja sisäisestä valvonnasta ja laillisuusvalvonnasta sekä soveltamiskäytännön yhdenmukaisuuden varmistamisesta huolehditaan asianmukaisesti.

Alaikäinen epäilty sakkomenettelyssä

Pidämme perusteltuna ehdotusta sakkomenettelyn säilyttämistä nykyisessä laajuudessaan.

Asianosaisten suostumukset ja suostumuksen peruuttaminen

Prosessin sujuvuuden ja oikeusturvan toteutumisen kannalta on edelleenkin tärkeää, että sakkomenettelyn käyttö perustuu asianosaisten suostumukseen. Suostumusedellytyksen säilyttäminen myös asianomistajan osalta, kuten ehdotus nyt onkin, on edelleen oleellista ja välttämätöntä.

Suostumuksen peruuttamismahdollisuudesta luopumisella voidaan nähdä prosessia sujuvoittava vaikutus. On kuitenkin erittäin tärkeää, että jo asiaa selvitettyäessä varmistutaan siitä, että asianosainen ymmärtää suostumuksensa merkityksen.

Lain soveltamisalan laajentaminen: yksityisoikeudellisen vaatimuksen käsittely

Rikosoikeudenkäynneissä on yleistynyt menettely, jossa syyttäjä vastoin lain pääperiaatetta ilmoittaa, ettei se aja asianomistajan yksityisoikeudellisia vaatimuksia. Tämä johtaa tilanteeseen,

jossa asianomistajan on ajettava vaatimuksiaan itse rikosasian yhteydessä tai erikseen. Molemmat vaihtoehdot suhteellisen lievissä ja selvissä rikoksissa kuormittavat turhan paljon asianomistajia.

Kun nyt ehdotetaan, että aiempaa laajemmin rikosasioita käsiteltäisiin sakkomenettelyssä, on erittäin tärkeää, että asianomistajalla on tässä yhteydessä tehokas mahdollisuus saada myös yksityisoikeudelliset vaatimuksensa käsitellyiksi. Kannatamme ehdotusta riidattoman asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen käsittelystä sakkomenettelyssä edellyttäen, että epäilty ja asianomistaja antavat tälle suostumuksensa. Kun huomioidaan se, että esitetyin tavoin vaatimuksen tulisi olla riidaton sekä perusteeltaan että määrältään, katsomme Kaupan Liiton ja Syyttäjälaitoksen tavoin, ettei sen enimmäiseuromäärää ole perusteltua rajata. Kuten esityksessäkin todetaan, vaatimusta ei saisi käsitellä, jos sen katsottaisiin olevan lainvastainen, kohtuuton tai jos se loukkaisi sivullisen oikeutta. Tässäkin mielessä vaatimuksen euromäärän rajaaminen 5.000 euroon on tarpeetonta.

Lain soveltamisalan laajentaminen: päihdetutkimuskustannukset

Ei lausuttavaa.

Esitutkintaan ehdotetut muutokset

Pidämme esitettyjä muutoksia ja niiden perusteluita asianmukaisina. On tärkeää, että jälkikäteen voidaan kevennetystä prosessista huolimatta osoittaa, miten asianosaisten oikeudet ja velvollisuudet on prosessissa huomioitu ja niiden toteutuminen varmistettu.

Viitaten edellä toteamaamme pidämme erittäin tärkeänä syyttäjän osallistumista tarvittaessa sakkomenettelyn edellytysten arviointiin. Ehdotuksen mukaan säännös ei olisi poliisia velvoittava, vaan poliisilla olisi mahdollisuus matalalla kynnyksellä konsultoida syyttäjää asian soveltumisesta sakkomenettelyyn, mahdollisesti oikeasta rikosnimikkeestä, rangaistuksen mittaamiseen liittyvistä seikoista tai muusta oikeudellista arviointia vaativasta seikasta. Esitämme harkittavaksi, tulisiko kuitenkin edellyttää viitatuissa rajanvetotapauksissa, että poliisin tulisi tällöin velvoitetusti varmistaa sakkomenettelyn edellytysten toteutuminen syyttäjää konsultoimalla.

Muutoksenhakusäätelyyn ehdotetut muutokset

Kannatamme asianomistajan muutoksenhakuoikeuden laajentamista esitetyin perustein.

Kunnioittavasti

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Yrityslainsäädäntö

Juho Mäki-Lohiluoma

johtaja

Rajamäki Markku
Elinkeinoelämän keskusliitto EK - Yrityslainsäädäntö